

hi coses ha de parlar —puix que es tracta d'una poesia xarona per fer gràcia i no pas per satiritzar ningú— un sonet burlesc de Pere Serra i Postius, any 1747: «sí vas a Montserrat, vés per Sant Lluch / vés, com madò Guilleuma, sobre un ruch --- / veuràs 5
pinsà que pren pinyó ab lo bech / de la mà del que va vestit d'un sach: / altres coses veuràs, que jo no aplech, / perquè no caben en aquest *buyrach*» (cit. Careta, *Barbr.*, s. v. *calessa*, p. 69).

Sign. a les comarques a l'O. de l'Ebre: «pell de ca- 10
brit per a embolicar la espartonada, o manoll d'espartons enviscats per a caçar pardalets» en el Maestrat (*boirac*, Ga. Girona); el *b.* és un parany de «mètode més perfeccionat: hom posa vergelles envescades en un petit jaç de palla; és també una trampa d'hivern i es 15
prepara en dies de gran nevada, quan els ocells, esma-perduts, recerquen l'escalfor de la palla», A. Bladé i Desumvila (*Benissanet*, p. 168, 140); a Gandesa això es diu *buriaçh* (*AlcM*).² Tanmateix, com a estri de bal-
lesteria també aparegué aviat en les terres del Mig- 20
jorn, com sigui que va constar que, en desarmar els moriscos expulsats del Regne de València, en l'any 1611, els en trobaren; i els escriptors en fer una llista, en castellà, de les armes ocupades (no sé si per igno-
rància del nostre lèxic, o perquè hi hagués entre uns 25
i altres alguna distinció de forma o material) hi inclouen «*boiraques* 1, *carcaxes* 31» (Leguina, *Glos. de Armeria*, p. 224).

Des del bearnès el mot gaudí d'alguna penetració en parlars bascos, car el basc francès Pouvreau (ja un 30
poc antic i no de la zona costera) explicà *buirak(a)* com a «carquois» i el castíssim escriptor basc Axular, que era labortà, però de la frontera (Sara), va usar-lo una vegada (amb article *-a*) en la seva reputada obra *Gero* de 1643, i indubtablement amb el sentit 35
de 'buirac', cast. *aljaba*.³

En total es tracta d'un mot occità i català i més aviat tardà en totes dues llengües, car en totes dues el nom antic va ser *carcaix*, *-cais*. Els sentits secundaris del bearnès i el català, sobretot si hi afegim que el poeta tolosà Goudoullí va usar-lo a primeries del 40
S. XVII en el sentit de «*outrè à huile*», ens posen sobre la pista d'una etimologia raonable, que ja vaig indicar en una nota de *TopHesp.* II, 293-5: encreuament d'*oire* II. UTREM amb el seu sinònim cat. BOT 45
(BUTTIS).

Com que l'evolució *-ir-* del nexa *-TR-* és més aviat occitana que catalana —per bé que sigui també normal i autòctona en el Pallars, així com enllà de l'Albera—, el mot hagué de néixer en els Pirineus, i propa- 50
gar-se en ocasió de les invasions de ballesters i altra gent de guerra, que en el S. XV organitzaren sovint els comtes de Foix-Bearn contra Catalunya. La dificultat resta només en la terminació *-ac*, que no és gens corrent en cap de les dues llengües. Però en basc és 55
la terminació que marca combinadament l'article i la noció de plural. El mot segurament, a força de ser usat pels *lakaïos* o mercenaris navarresos —que feren pertot un paper tan prominent en guerres a favor o en contra de l'estat bearnès, en les empreses del prin-

cep de Viana i en tantes altres lluites de l'època (veg. LACAYO, DCEC)—, acabaria per quedar estereotipat en una forma *boireak, plural basc, articulat, del mot romànic encreuat *boire: creació de jargó soldadesc en un ambient bilingüe basco-romànic, i acceptat en definitiva com a singular pels companys d'armes que ja només sabien, o parlaven, romànic.⁴

¹ L'inventari del canonge Joan Serra, d'allí mateix i també del S. XV, encara parla de *carcax*, i sovint, pp. 177, 175. —² Diuen allà el refrany «a cavall desembocat no li paros lo *buriaçh*» (cita d'*AlcM*, s. v. *deseimbocat* 'desbocat'). —³ Frase que ha donat lloc a malentesos d'alguns, justament pel caràcter excepcional del mot en basc. El text que dona el P. Villasante (en la seva edició, p. 194, i en el seu vocabulari, p. 136) és «*tragaza kolpeka hari dena bezala buirakan direnek diranteiño*» = «así como el que lanza flechas persiste mientras quedan flechas en la *aljaba*» sembla que és adaptació d'un passatge de St. Basili: «sic durant donec convitia, sicut sagittae deficient». Sembla clar que això ha de ser així. El text citat per Azkue (que deia fundat en l'ed. princeps) afegia *edo buruan darrere buirakan* ('o en el cap', que Azkue entengué com 'o en l'es-piga' com si fos una glossa explicativa). —⁴ Resten doncs descartats els únics enllaços etimològics —ben insatisfactoris— en què s'havia pensat fins ara: fr. *baudrier* 'talabard, cinzell d'arma' (Spitzer, *Lexik. Kat.*, 34), fr. ant. *buire* 'cassó d'abocar líquids' (CMichaëlis, *Ebert's Jahrbuch* XIII, 321). En la meua nota citada indico etimologies basco-romàniques, de tipus no gaire diferent, per a estris semblants de balleseria, com cast. *tragacete* (que figura com a *tragaza* en el citat passatge basc), bc. *goldc*, cast. *goldre*. — Potser encara fóra útil un comentari que acabés d'explicar-nos la idea estilística d'Axular, la frase del qual conté alguns mots i formes de basc antic i dialectal que no faciliten la comprensió de tots els detalls a ningú, i menys als bascolegs més ocasionals que professionals. De tota manera: hi ha acord entre els últims i més en el que fa al sentit de l'hapax *buiraka*, que per altra banda ha quedat ben aclarit en tenir en compte la dada de Pouvreau, cf. la meua nota de *TopHesp.*

Buiro, d'*avuirar* (*eixavuirar*), V. *auguri*

BUIT, BUIDA, del ll. vg. *vōcīrus* id., pròpiament participi arcaic d'una forma *vōcāre*, que era la usada pel llatí vulgar en lloc del clàssic *vācāre* 'ser o estar buit'; aquella forma de participi és la que va quedar vigent en la major part del territori romànic: ja que va donar així mateix l'it. *vuoto*, el fr. ant. *vuidc* (avui reduït a *vide*) i l'oc. *bueit* (*vuoch*, *vueg*, etc.); la forma catalana i gran part de les dels dialectes occitans parteixen d'un antic triftong *vuoit*, que passà a *buoit* o a *vuiit*, unificant com a bilabial la combinació bilabio-dental *vy-*. □ 1.ª doc.: c. 1200.

En efecte, el trobem ja rimant amb el participi *cuit* (COCTUS) en Guillem de Berguedà (IV, v. 29), ed.